

GIẢI PHÁP NÂNG CAO HIỆU QUẢ ĐỌC MỞ RỘNG CHO HỌC SINH LỚP 4 VÀ 5 TẠI THÀNH PHỐ HUẾ

HỒ THỊ THANH NHÀN
Trường Tiểu học Lê Lợi, Huế
Học viên Cao học, Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế
Email: hothithanhnhan6789@gmail.com

Tóm tắt: *Đọc mở rộng* là một khái niệm cơ bản của dạy đọc, được xem xét như một bình diện đọc hiểu linh hoạt và có tính mở. Nâng cao hiệu quả đọc mở rộng cho học sinh lớp 4 và 5 trong bối cảnh đổi mới chương trình, sách giáo khoa hiện nay một mặt đảm bảo tính kết nối, liền mạch trong chiến lược dạy đọc; mặt khác tạo nên sự đa dạng cả về *không gian đọc lẫn cách thức đọc* trong nhà trường. Kiến tạo cộng đồng đọc sách, tổ chức đọc - chia sẻ theo chủ đề, xây dựng học liệu đọc là ba trong số các giải pháp sư phạm được đề xuất, triển khai ở một số trường tiểu học tại Thành phố Huế và bước đầu thu được kết quả khả quan.

Từ khoá: Đọc mở rộng, cộng đồng đọc sách, đọc theo chủ đề, giải pháp.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Đọc mở rộng có “đời sống lâu bền” trong dạy học đọc ở nhà trường tiểu học. Khái niệm *đọc mở rộng* (extensive reading) được hình thành trước hết với ý nghĩa “đọc theo sở thích” nhằm xoá bỏ các rào cản tâm lí về đọc ở một số trẻ nhỏ, tạo nên môi trường đọc thoải mái, sinh động và hấp dẫn cho học sinh. Gắn với các hoạt động giáo dục có tính mô phạm trong nhà trường, *đọc mở rộng* (thường được xem là phương pháp *học để đọc*) thường được so sánh với *đọc chuyên sâu* (intensive reading, hay là *đọc để học*). Việc đưa yêu cầu cần đạt về “đọc mở rộng” vào Chương trình giáo dục phổ thông môn Ngữ văn 2018 (sau đây viết tắt là CT2018) càng khẳng định sự cần thiết phải tăng cường kĩ năng đọc cho học sinh với các cách thức linh hoạt và khoáng đạt - bên cạnh những hoạt động đọc khác. Trong bối cảnh hiện nay, với nhiều giải pháp cụ thể, các nhà sư phạm đang nỗ lực để kết nối hoạt động đọc ở lớp 4, 5 (thực hiện chuẩn kiến thức, kĩ năng của CT2006) với định hướng phát triển kĩ năng đọc trong chương trình mới. Học sinh các lớp cuối cấp tiểu học, với tri thức và kĩ năng nền về đọc đã được hình thành, cũng luôn sẵn sàng để tham gia và thích ứng một cách tích cực, hiệu quả vào những dự án đọc mới mẻ mà nhà giáo dục đề xuất.

2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Ý nghĩa của đọc mở rộng đối với sự phát triển các kĩ năng tiếng Việt của học sinh lớp 4 và 5

Với những đặc trưng về tính linh hoạt, tính mở trong thực hành đọc, *đọc mở rộng* có nhiều ưu thế đối với sự phát triển kĩ năng tiếng Việt của học sinh tiểu học nói chung, học sinh

các lớp 4 và 5 nói riêng. Đọc mở rộng trước hết giúp *cải thiện kỹ năng đọc* một cách tích cực. Đọc mở rộng khuyến khích sự chủ động trong lựa chọn văn bản (thường là theo chủ đề, đề tài) của người học, tránh được những rào cản tâm lý nhất định về không gian, thời gian,... Tác giả Christine Nuttall (1982) trong một nghiên cứu của mình đã khẳng định vai trò của đọc mở rộng đối với việc cải thiện tốc độ đọc. Nhà nghiên cứu cho rằng chính nhờ việc “đọc tự động”, ưu tiên cho khám phá nội dung một cách tự do, cởi mở mà khả năng đọc lưu loát được gia tăng [4]. Bên cạnh đó, đọc mở rộng cũng *tích hợp rèn luyện kỹ năng viết, nói và nghe* tùy thuộc vào từng yêu cầu hay tình huống học tập cụ thể. Thông thường, để hoạt động đọc mở rộng của học sinh đảm bảo thực hiện một cách hiệu quả, giáo viên sẽ đề xuất phương án ghi chép (với sự hỗ trợ của phiếu đọc sách hay nhật kí đọc). Với những giờ đọc - chia sẻ, học sinh được rèn luyện kỹ năng nói, nghe tích cực; theo đó, các em sẽ nâng cao dần kỹ năng truyền đạt thông tin hay lắng nghe sâu.

Tạo thành thói quen đọc chủ động và niềm yêu thích với việc đọc sách là một trong những giá trị quan trọng có được từ đọc mở rộng. Các phép đo tâm lý cho thấy đa số học sinh cảm thấy tự tin và tràn đầy hứng khởi khi thực hành đọc mở rộng. Các em đọc những văn bản mình tìm kiếm, lựa chọn (có sự tham vấn của giáo viên hay cộng đồng đọc, nhóm đọc) với tâm thế thoải mái. Dần dần, khi đọc mở rộng trở thành một thói quen tích cực, học sinh có được sự chủ động cần thiết để khám phá thế giới của những trang sách mở. Niềm yêu thích đọc sách hình thành, lan toả mạnh mẽ và từng bước chuyển hoá thành nhu cầu sống của các em.

Mặc dù có sự phát triển nhất định về vốn từ vựng, kiến thức văn học và đời sống, học sinh lớp 4, 5 vẫn luôn cần đến sự đồng hành của giáo viên và cộng đồng đọc sách (trong đó bao gồm cả sự hiện diện của cha mẹ, người thân). Chính điều này góp phần tạo nên sự kết nối chặt chẽ của các em với thế giới xung quanh, thiết lập nên một *môi trường đọc* rộng mở, an toàn. Học sinh đọc, tương tác với bạn bè, người thân, thầy cô giáo hay các chuyên gia giáo dục để học cách phản hồi về văn bản, về những vấn đề mà bài đọc đặt ra. Từ đó, các em cũng ý thức rõ rệt hơn vị trí, vai trò của bản thân trong *hành trình đọc và thực hiện sứ mệnh đồng sáng tạo*. Cuối cùng, lẽ tất nhiên, đọc mở rộng giúp các em bồi đắp thêm vốn sống, vẻ đẹp tâm hồn, thị hiếu thẩm mỹ và những rung cảm nghệ thuật về một hình tượng, một cách biểu đạt ngôn từ,...

2.2. Một số giải pháp nâng cao hiệu quả đọc mở rộng cho học sinh lớp 4 và 5

2.2.1. Xây dựng cộng đồng đọc sách

Học sinh các lớp cuối cấp tiểu học đã có những hiểu biết sơ giản về chủ điểm Tiếng Việt, thể loại văn học... Điều này tạo điều kiện thuận lợi cho việc lựa chọn văn bản, hoạch định chiến lược đọc cá nhân. Tuy vậy, chất lượng đọc của học sinh không đều nhau. Nhiều em khá bị động trong tìm kiếm văn bản hoặc chưa duy trì thói quen, nề nếp đọc thường nhật. Xây dựng cộng đồng đọc sách theo khối lớp hoặc theo sở thích là giải pháp lí tưởng nhằm tạo nên sự kết nối thường xuyên trong hoạt động đọc mở rộng. Tham gia cộng đồng đọc, bên cạnh lợi ích về nguồn sách, sự tham vấn của chuyên gia hay giáo viên, phụ huynh, những người yêu thích đọc sách hoặc có kinh nghiệm đọc, bạn đọc - học sinh cũng sẽ học

cách tuân thủ các nguyên tắc chung như đảm bảo thời gian dành cho việc đọc, tương tác và chia sẻ những gì tiếp nhận được,... “Hạt giống” đọc mở rộng được gieo trồng, chăm sóc trong thời gian đủ dài sẽ tạo nên những người đọc thông tuệ, biết tìm kiếm vô số điều hữu ích trong cộng đồng đọc và thông qua việc đọc của mình.

Cộng đồng đọc sách, như đã nói ở trên, có thể được kiến tạo theo khối lớp. Ở một số trường tiểu học, nhà sư phạm khuyến nghị xây dựng nhóm đọc ở từng lớp học và duy trì thường xuyên *giờ đọc mở rộng* mỗi tuần. Vòng tròn kết nối các nhóm đọc sẽ được tổ chức định kì theo tháng hoặc theo chương trình đọc, gắn với những chủ đề hay sự kiện nổi bật. Ngoài ra, cộng đồng đọc sách cũng có thể xác lập dựa trên hứng thú hay sự quan tâm của học sinh về một lĩnh vực đọc nào đó. Chẳng hạn, những học sinh yêu thích khám phá khoa học sẽ đăng kí tham gia *Câu lạc bộ sách “1000 câu hỏi vì sao”* hay *Nhóm đọc Khoa học kì thú*; trong khi đó các bạn thích sưu tầm văn học dân gian sẽ tạo thành *Nhóm đọc Thơ truyện dân gian*... Tại mỗi trường học, nguồn lực con người và cơ sở vật chất hiện nay khá thuận lợi cho việc xây dựng các cộng đồng đọc sách. Vấn đề còn lại phụ thuộc vào kế hoạch hoạt động lâu dài và khả năng điều hành nhân lực để duy trì cộng đồng đọc hiệu quả.

Trong bối cảnh đại dịch hiện nay, chúng tôi đề cao việc thiết lập cộng đồng đọc sách trên các fanpage để khắc phục những hạn chế về không gian đọc, đồng thời tạo điều kiện thuận lợi để học sinh tương tác được nhiều hơn nguồn học liệu điện tử. Trong khuôn khổ của đề tài nghiên cứu, chúng tôi cũng đã xây dựng và duy trì một cộng đồng đọc nhỏ trên facebook, tạo thành *góc nhỏ cho người yêu đọc sách*. Ra mắt ngày 18 tháng 4 năm 2021, trang *Zỏ Zỏ* (<https://www.facebook.com/Z%E1%BB%8E-Z%E1%BB%8E-104155981815402/>) được quản trị bởi một số giáo viên tiểu học và sinh viên ngành Giáo dục Tiểu học (trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế), thực hiện một số chuyên mục như: Vườn cổ tích, Cuốn sách em yêu, Câu lạc bộ Nhà văn nhí, Khám phá vẻ đẹp Tiếng Việt, Góc sáng tạo, Trò chơi ô chữ,... Mặc dù chưa được quảng bá rộng rãi, chỉ chủ yếu thể nghiệm ý tưởng kết nối đọc mở rộng trên một nhóm học sinh, chúng tôi nhận thấy nhóm đọc đã từng bước khẳng định được sự đa dạng về hình thức, sự đầu tư về hệ thống câu hỏi, hoạt động tương tác có giá trị chuyên môn cao.

2.2.2. Tổ chức hoạt động đọc - chia sẻ sách theo chủ đề

Hệ thống chủ đề Tiếng Việt lớp 4 và 5 (CT2006) gợi dẫn khá nhiều đề tài đọc mở rộng cho học sinh. Yêu cầu cần đạt về đọc mở rộng văn bản văn học và văn bản thông tin trong CT2018 cũng được lưu ý đề xuất hoạt động đọc - chia sẻ sách theo chủ đề. “Những cuốn sách viết về ước mơ” (gắn với chủ đề “Trên đôi cánh ước mơ”, Tiếng Việt 4), “Thế giới đồ chơi trong truyện kể” (gắn với chủ đề “Tiếng sáo diều”, Tiếng Việt 4), “Những bài thơ về lòng nhân ái” (gắn với chủ đề “Thương người như thể thương thân”, Tiếng Việt 4), “Cuốn sách của tháng: *Ngàn hạc giấy của Sadako*” (gắn với chủ đề “Cánh chim hoà bình” và văn bản đọc “Những con sếu bằng giấy”, Tiếng Việt 5)... là những đề xuất cụ thể cho chương trình đọc hàng tháng ở trường tiểu học. Trong hầu hết các chương trình đọc - chia sẻ, học sinh lựa chọn văn bản có độ dài tương đương bài đọc ở SGK (hoặc mở rộng tùy thích) theo chủ đề đã cho, chủ động với hình thức tương tác (thuyết trình giới thiệu

sách, chia sẻ bằng phiếu đọc hoặc poster sinh động thiết kế trên một số ứng dụng phổ biến,...). Ở một vài hoạt động đặc biệt, giáo viên dựa vào đề tài, thị hiếu đọc hay nhu cầu của học sinh để đề xuất văn bản. Tất cả học sinh trong lớp hoặc nhóm đọc được cung cấp sách in (hoặc link - liên kết) để trải nghiệm tác phẩm, ghi chú bằng câu từ, hình ảnh trên phiếu đọc. Với cuốn sách có dung lượng tương đối lớn như “Ngàn hạc giấy của Sadako”, giáo viên gợi ý chương mục cụ thể để học sinh khám phá, khuyến khích những em đọc nhanh, sức đọc tốt hoàn thành cuốn tự truyện đầy ý nghĩa này.

Cùng với các chủ đề, đề tài đặt ra trong SGK, hoạt động đọc - chia sẻ còn “đính kèm” một số yêu cầu đọc mở rộng thú vị như: “Đọc và sưu tầm ca dao về Huế” (dành cho cả hai khối 4, 5), “Thi kể chuyện *Huế xưa*” (dành cho học sinh khối 5). Đây là các chương trình có ý nghĩa đối với cả đọc mở rộng lẫn việc thúc đẩy văn hoá Huế trong nhà trường tiểu học - một chiến lược mà giáo dục thành phố đang hết sức lưu tâm.

2.2.3. Xây dựng tư liệu đọc cho học sinh

Xây dựng nguồn tư liệu phục vụ cho đọc mở rộng luôn là giải pháp cần được quan tâm thực hiện. Mô hình trạm đọc hay thư viện mở thật sự lí tưởng đối với các cam kết đồng hành đọc cùng học sinh nhưng hiện đang gặp khá nhiều khó khăn do ảnh hưởng của đại dịch Covid. Đối với học sinh lớp 4 và 5, đọc trên internet được khuyến khích nhằm tạo nên một thế giới kết nối (CT2018 cũng nêu rõ định hướng này). Song song với nó, các nhà sư phạm bắt đầu lưu tâm để đưa ra chỉ dẫn cụ thể nhằm kiến tạo không gian đọc an toàn, hiệu quả cho các em. Theo đó, gắn với mục tiêu đọc mở rộng, một số trường tiểu học đã khuyến nghị giáo viên tăng cường việc đọc để tham vấn cho học sinh. Nhiều trang hữu ích như Room to read (<https://www.roomtoread.org/countries/vietnam/>), <https://thegioicotich.vn>, <https://cotich.net>, <https://vanvn.vn/van-hoc-thieu-nhi/>, <http://socnhi.com> được “chuyên giao” từ chính trải nghiệm đọc của giáo viên, sinh viên đến học sinh, giúp các em có thêm những chỉ dẫn cần thiết khi thực hành đọc mở rộng. Trong các trang học liệu này, bên cạnh khối lượng lớn văn bản đọc, học sinh còn được xem nhiều bài viết, video thú vị về *cách đọc, nghệ thuật chia sẻ, cách thức gia tăng hiệu quả lan toả thói quen đọc sách,...*

2.3. Một số kết quả đạt được

Tuy mới được triển khai thực hiện trong một thời gian ngắn nhưng các chương trình, dự án đọc đã kết nối và tạo được những cộng đồng đọc sách nhỏ hiệu quả. Bên cạnh các buổi chia sẻ trực tuyến, một số trường như Tiểu học Phú Cát, Tiểu học Lý Thường Kiệt, Tiểu học Lê Lợi (TP Huế) đã tổ chức chuỗi hoạt động trong dự án *Cùng em đọc sách* cho học sinh lớp 4, 5. Kết quả bước đầu cho thấy học sinh rất hứng thú với đọc mở rộng. Các em đọc và giới thiệu, chia sẻ nhiều tác phẩm văn học hay, nhiều cuốn sách khoa học thú vị. Đặc biệt, các hoạt động hỗ trợ như *tạo hình nhân vật văn học trên đá* cùng cuốn sách của tháng “Bác sĩ Ai-bô-lít”, *nhà thơ nhí* hay *thiết kế bookmark* dựa trên hình ảnh văn học yêu thích luôn tạo được không khí sôi nổi, háo hức. Thông qua cộng đồng đọc sách, học sinh kết nối được khối lượng lớn văn bản (văn học và thông tin), hệ thống câu hỏi hỗ trợ, các trò chơi ô chữ, các hoạt động tương tác, phản hồi về đọc,... Cộng đồng đọc cũng tạo

nên một môi trường học tập, giao tiếp tích cực, nâng cao khả năng nói và nghe, thói quen đọc sách mỗi ngày.

H1. HS trường TH Lý Thường Kiệt tham gia hoạt động Tạo hình nhân vật trên đá

H2. HS trường TH Phú Cát tham gia hoạt động chia sẻ sách

3. KẾT LUẬN

Nhà văn Macxim Gorki từng nói: “Mỗi cuốn sách mang tới cho người đọc những ý nghĩa thú vị của cuộc sống. Với trẻ thơ, sách còn là một thế giới bí ẩn; các em khám phá chúng để thấy được vẻ đẹp muôn màu của cuộc sống”. Cùng với quá trình thực hành *kỹ thuật đọc* và *đọc hiểu* gắn với các bình diện đọc hiểu hình thức, đọc hiểu nội dung, liên hệ, so sánh, kết nối, *đọc mở rộng* giúp gia tăng khả năng đọc lưu loát, sự tự tin và hứng thú tiếp nhận văn bản. Kiến tạo cộng đồng đọc sách tại các trường học và trên hệ thống online, tổ chức chương trình đọc - kết nối, chia sẻ hay xây dựng kho tư liệu hỗ trợ đọc mở rộng bước đầu tạo nên những ảnh hưởng tích cực về thói quen, văn hoá đọc cho học sinh lớp 4 và 5. Thông qua đọc mở rộng, kỹ năng đọc nhanh, đọc hiểu hay thị hiếu đọc, kỹ năng tra cứu thông tin và sử dụng phiếu đọc, nhật kí đọc ở học sinh cũng ngày một nâng cao.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018). *Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn* (ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo).
- [2] Hoàng Hòa Bình - Nguyễn Minh Thuyết (2012). *Phương pháp dạy học tiếng Việt nhìn từ tiểu học*, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.
- [3] Jean-Marc Denomme & Madeleine Roy (2000). *Tiến tới một phương pháp sư phạm tương tác*, NXB Thanh niên, TP Hồ Chí Minh.
- [4] Christine Nuttall (1996), *Teaching reading skills in foreign language*, Oxford.

Title: SOLUTIONS FOR IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF EXTENSIVE READING FOR PUPILS OF 4TH AND 5TH GRADE IN HUE CITY

Abstract: Extensive reading, a basic concept of reading teaching, is considered as a flexible and open way of reading comprehension. Improving the effectiveness of extensive reading for pupils of 4th and 5th grade in the current context of curriculum and textbook innovation, on the one hand, ensures the connection and continuity in the reading teaching strategy; on the other hand, creates the diversity in both reading space and reading methods in schools. Building a reading community, organizing reading – sharing by topic, building reading materials are three of the pedagogical solutions proposed and implemented in some primary schools in Hue City and initially obtained positive results.

Keywords: Extensive reading, reading community, reading by topic, solutions.